

Smjernice o pravnom subjektivitetu vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja

OSCE
ODIHR

Smjernice o pravnom subjektivitetu vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja

Objavio Ured OEES-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR)
ul. Miodowa 10
00-251 Varšava
Poljska
www.osce.org/odihr

© OEES/ODIHR 2019

Ovaj dokument izvorno je objavio Ured OEES-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) 2014. godine pod nazivom Smjernice o pravnom subjektivitetu vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja. Verzija na hrvatskom jeziku je prijevod koji je pripremila i objavila Misija OEES-a u Bosni i Hercegovini uz potporu ODIHR-a. Mišljenja i informacije sadržane u publikaciji ne odražavaju nužno politiku i stav ODIHR-a. Tamo gdje postoje razlike u tekstu, molimo da pogledate publikaciju na engleskom jeziku kao konačnu i službenu verziju.

ISBN 978-83-66089-40-2

Dizajn: Homework, Varšava, Poljska
Štampano u Bosni i Hercegovini

Sadržaj

Uvod	5
Glosar skraćenica	7
Dio I.	
Sloboda vjere ili uvjerenja i odobrene restrikcije općenito	14
Dio II.	
Sloboda ispoljavanja vjere ili uvjerenja u zajednici s drugima	14
Dio III.	
Vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja	18
Dio IV. Privilegiji vjerskih zajednica ili organizacija, odnosno zajednica ili organizacija uvjerenja.	36
Aneks	
Odabrane obveze OEES-a u oblasti slobode vjere ili uvjerenja	40

Uvod

Države članice OEES-a su se u stavku 16.3 Dokumenta iz Beča iz 1989. godine obvezale da će "zajednicama vjernika koji prakticiraju ili se spremaju prakticirati svoju vjeru na njihov zahtjev priznati status utvrđen ustavnim okvirom njihovih država."

Ova obveza predstavlja realnost za mnoge vjerske zajednice i zajednice uvjerenja u regiji OEES-a. Međutim, u nekoliko država članica OEES-a i dalje su prisutni izazovi u njezinom ispunjavanju, i na zakonodavnoj i na praktičnoj razini. Primjena obveznih sustava registracije, kao i značajne praktične i zakonske prepreke u dobivanju pravnog subjektiviteta i dalje naročito negativno utječu na prava širokog spektra vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja.

ODIHR i Venecijansko povjerenstvo su 2004. godine nastojali riješiti ove i niz drugih tema putem *Smjernica za razmatranje zakonodavstva koje se odnosi na vjeru ili uvjerenje*.¹ Od tada su druga regionalna i univerzalna međunarodna tijela za zaštitu ljudskih prava objavila niz izjava, mišljenja i presuda o ovom pitanju. Stoga se činilo logičnim da se ažuriraju smjernice ODIHR-a i Venecijanskoga povjerenstva u ovoj oblasti. Ova odluka potvrđena je Odlukom Ministarskog vijeća iz Kijeva iz 2013. godine o slobodi mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja, kojom se države članice OEES-a pozivaju da se "uzdrže od uvođenja restrikcija koje nisu sukladne s obvezama u okviru OEES-a i međunarodnim obvezama svezi s prakticiranjem vjere ili uvjerenja među pojedincima i vjerskim zajednicama."

Svrha ovih Smjernica je osigurati da oni koji rade na izradi i primjeni zakonodavstva u oblasti slobode vjere ili uvjerenja, uključujući predstavnike civilnoga društva, na raspolaganju imaju referentni dokument koji sadrži minimum međunarodnih standarda u oblasti priznavanja vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja. Ovim dokumentom se ne nastoje dovesti u pitanje postojeći sporazumi između država i vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja, nego se želi opisati pravni okvir kojim bi se osiguralo da zajednice koje žele da im se dodijeli pravni subjektivitet dobiju jednaku priliku za to, te da se utvrđeni kriteriji primjenjuju na nediskriminirajući način. U nastavku su razrađena pitanja registracije i priznavanja vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja, i dopunjuje se odjeljak II.F Smjernica iz 2004. godine o "Zakonima kojima je regulirana registracija vjerskih organizacija/organizacija uvjerenja". Međutim, Smjernice iz 2004. godine ostaju u potpunosti važeće.

1 Dostupno na <<http://www.osce.org/odihhr/13993>>.

Ove Smjernice su proizvod sveobuhvatnih konzultacija s civilnim društvom i vladinim zvaničnicima. Održana su četiri okrugla stola kako bi se prikupile povratne informacije o nacrtima ovog dokumenta, i to u Kijevu (3. rujna 2013.), Varšavi (26. rujna 2013.), Astani (10. listopada 2013.) i Bruxellesu (24. listopada 2013.), gdje se okupilo više od 90 sudionika iz različitih sredina i raznovrsnih kvalifikacija. Osim toga, savjeti za ovaj dokument zatraženi su i od Ekspertne skupine ODIHR-a za slobodu vjere i uvjerenja, 12-oclanog tijela neovisnih eksperata iz čitave regije OEES-a koji su imenovani u veljači 2013. godine. Smjernice se oslanjaju i na važan posao koji je u ovoj oblasti obavio Specijalni izvjestitelj UN-a o slobodi vjere ili uvjerenja, profesor Heiner Bielefeldt. Zahvaljujemo svim predstavnicima civilnog društva, članovima akademske zajednice, vladinim zvaničnicima i ostalima koji su pružili stručno znanje i komentirali ovaj dokument.

Ove Smjernice objavljene su na internetskoj stranici Venecijanskog povjerenstva 16. lipnja 2014. godine² lako imamo privilegij predstaviti uređenu verziju ovog dokumenta, zahvalnost dugujemo bivšem ravnatelju ODIHR-a veleposlaniku Janezu Lenarčiču na smjernicama koje je pružao kako bi osigurao njegovo objavljivanje.

Iskreno se nadamo da će ovaj dokument imati široku upotrebu i da će pomoći svim vjerskim i zajednicama uvjerenja da dobiju status koji traže, čime će se osigurati da svi mogu uživati slobodu vjere ili uvjerenja, potpuno i dostojanstveno, kako i zaslužuju.

Michael Georg Link
Ravnatelj ODIHR-a

Dr. Gianni Buquicchio
Predsjednik, Venecijansko

2 Uredio ODIHR nakon usvajanja na 99. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva 13.-14. lipnja 2014. godine.

Glosar skraćenica

AKLJP	Američka konvencija o ljudskim pravima
ZCK	Zakon o crkvama i kongregacijama
EKLJP	Europska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP	Europski sud za ljudska prava
MPGPP	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
OSCE	Organizacija za sigurnost i suradnju u Europi
ODIHR	Ured OEES-a za demokratske institucije i ljudska prava
UN	Ujedinjeni narodi
UN-ECOSOC	Ekonomsko i socijalno vijeće Ujedinjenih naroda
SI UN	Specijalni izvjestitelj Ujedinjenih naroda o slobodi vjere ili uvjerenja

DIO I

Sloboda vjere ili uvjerenja
i odobrene restrikcije općenito

1. Sloboda vjere ili uvjerenja je temeljno pravo, priznato međunarodnim dokumentima³ i obvezama OESS-a.⁴ Međunarodnim standardima je utvrđeno da svi imaju pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjere.⁵ Ovo pravo obuhvaća slobodu ispovijedanja vjere ili uvjerenja, samostalno ili u zajednici s drugima, u javnosti ili privatno, molitvom, propovijedi, i obavljanjem vjerskih dužnosti i obreda.⁶
2. Pojmovi "vjera" i "uvjerenje" trebaju se široko tumačiti.⁷ Polazna točka za definiranje primjene prava na slobodu vjere ili uvjerenja mora biti samo-definiranje vjere ili uvjerenja, iako nadležna tijela, naravno, imaju određenu nadležnost za primjenu objektivnih, formalnih kriterija kako bi odredili jesu li ovi pojmovi doista primjenjivi na određeni slučaj. Postoji mnoštvo različitih vjera i uvjerenja.⁸ Dakle, primjena prava na slobodu vjere ili uvjerenja nije ograničena na tradicionalne religije i uvjerenja, ili na vjere i uvjerenja čije su institucionalne karakteristike ili prakse analogne tradicionalnom stavovima.⁹ Sloboda vjere ili uvjerenja štiti

3 Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (MPGPP), članak 18; Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (EKLJP), članak 9; Američka konvencija o ljudskim pravima (AKLJP), čl. 12; i Povelja EU o temeljnim pravima, čl. 10.

4 Završni dokument Bečkog sastanka (treći popratni sastanak nakon Konferencije u Helsinkiju), Beč, (u daljem tekstu: Beč 1989), stavci 11, 16, 17 i 32; Dokument iz Kopenhagena usvojen na Konferenciji ljudske dimenzije CSCE 1990. godine (u daljnjem tekstu: Kopenhagen 1990), stavak 9.4; Dokument CSCE-a iz Budimpešte iz 1994.: "Ka istinskom partnerstvu u novoj eri" (u daljnjem tekstu: Budimpešta 1994), stavak 27; Dokument s 11. sastanka Ministarskog vijeća, Maastricht, 2003. (u daljnjem tekstu: Maastricht 2003), stavak 9.

5 MPGPP, čl. 18 (1); EKLJP, čl. 9 (1); AKLJP, čl. 12 (1); Kopenhagen 1990, stavak 9.4; Povelja EU o temeljnim pravima, čl. 10.

6 MPGPP, čl. 18 (1); EKLJP, čl. 9 (1); AKLJP, čl. 12 (1); Kopenhagen 1990, stavak 9.4

7 Vijeće za ljudska prava UN-a, *Izvješće Specijalnog izvjestitelja o slobodi vjere ili uvjerenja*, 22. prosinac 2011., A/HRC/19/60 (u daljnjem tekstu: Izvješće SI UN o priznavanju), stavak 38; *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbajdžan*, CDL-AD(2012)022, usvojeno na 92. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 12.-13. listopada 2012.), stavak 34.

8 Izvješće SI UN o priznavanju, stavak 31.

9 Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda, Opći komentar 22 (UN Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35 (1994)), stavak 2; *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Nacrtu Zakona o slobodi savjesti i vjere, i o zakonima o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011) 028, usvojeno na 88. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 14.-15. listopada 2011.), stavci 22-24; *Privremeno zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama, i o zakonima o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o dobročinstvu Republike Armenije*, CDL-AD(2010)054, usvojeno na 85. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 18.-18. prosinac 2012), stavak 43; ESLJP 15. lipnja 2010., *Grzelak protiv Poljske*, Predstavka br. 7710/02, stavak 85; ESLJP 25. svibanj 1993., *Kokkinakis protiv Grčke*, Predstavka br. 14307/88, stavak 31; i ESLJP 18. veljače 1999., *Buscarini i drugi protiv San Marina*, Predstavka br. 24645/94, stavak 34.

teistička, neteistička i ateistička uvjerenja, kao i pravo da se ne ispovijeda nijedna vjera ili uvjerenje.¹⁰

3. Sloboda vjere ili uvjerenja blisko je povezana s drugim ljudskim pravima i temeljnim slobodama, a naročito sa slobodom izražavanja,¹¹ slobodom okupljanja i udruživanja¹² i pravom na nediskriminaciju.¹³
4. Sloboda odabira vjere ili uvjerenja, uključujući pravo na promjenu vjere ili uvjerenja¹⁴ ne može podlijegati nikakvim ograničenjima.¹⁵
5. Sloboda izražavanja vjere ili uvjerenja može se ograničiti samo ako je ispunjen svaki od sljedećih kriterija:
 - A. Ograničenje je propisano zakonom;¹⁶
 - B. Svrha ograničenja je zaštita javne sigurnosti, (javnog) reda, zdravlja ili morala,¹⁷ ili temeljnih ljudskih prava i sloboda drugih;¹⁸

10 Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda, Opći komentar 22 (UN Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35 (1994)), stavak 2; *Privremeno zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama, i o zakonima o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona; Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o dobročinstvu Republike Armenije*, CDL-AD(2010)054, stavci 46-47.

11 Vidi npr., *Izvjешće Specijalne izvjestiteljice o slobodi vjere ili uvjerenja, Asme Jahangir, i Specijalnog izvjestitelja o suvremenim oblicima rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i sličnim oblicima netolerancije, Doudou Diènea, nakon Odluke Vijeća za ljudska prava br. 1/107 o poticanju na rasnu i vjersku mržnju i promicanju tolerancije*, 20. rujna 2006., UN Doc. A/HRC/2/3, stavci 40-43.

12 ESLJP 26. listopada 2000., *Hasan i Chaush protiv Bugarske*, Predstavka br. 30985/96, stavak 62.

13 *Mišljenje o Zakonu CCVI iz 2011. godine o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, usvojeno na 90. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 16.-17. ožujka 2012.), stavak 19.

14 EKLJP, čl. 9 (1); Kopenhagen 1990, stavak 9.4; Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stavak 5; *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbajdžan*, CDL-AD(2012)022, usvojeno na 92. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 12.-13. listopada 2012.), stavak 31.

15 MPGPP, čl. 18 (2); AKLJP, čl. 12 (2); Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stavak 8; *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbajdžan*, CDL-AD(2012)022, usvojeno na 92. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 12.-13. listopada 2012.), stavci 28 i 30.

16 MPGPP, čl. 18 (3); EKLJP, čl. 9 (2); AKLJP, čl. 12 (3); Kopenhagen 1990, stavak 9.4; ESLJP 30. lipnja 2011., *Association les Temoins de Jehovah protiv Francuske*, Predstavka br. 8916/05, stavak 66-72.

17 Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda primjećuje da "pojam morala proizlazi iz mnogih društvenih, filozofskih i vjerskih tradicija; shodno tome, ograničenja slobode ispoljavanja vjere ili uvjerenja radi zaštite morala moraju se zasnivati na načelima koja ne potječu isključivo iz jedne tradicije" (Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda, Opći komentar 22, stavak 8).

18 MPGPP, čl. 18 (3); usp. EKLJP, čl. 9, kojim se osnove za ograničenja svode na "interese javne sigurnosti, zaštitu javnog reda, zdravlja ili morala, ili zaštitu prava i sloboda drugih"; usp. AKLJP, kojom se osnove za ograničenja svode na "javnu sigurnost, red, zdravlje ili moral, ili prava ili slobode drugih."

- C. Ograničenje je nužno za ostvarivanje jednog od navedenih ciljeva i razmjerno je planiranom cilju¹⁹ i
- D. Ograničenje se ne uvodi u diskriminirajuće svrhe, niti se primjenjuje na diskriminirajući način.²⁰
6. Ograničenja se ne smiju uvoditi na način kojim se narušava sloboda vjere ili uvjerenja.²¹ Pri tumačenju djelokruga klauzula o dozvoljenim ograničenjima, države trebaju polaziti od potrebe za zaštitom prava zajamčenih međunarodnim dokumentima.²²
7. Da bi neko ograničenje bilo "propisano zakonom", zakonska odredba kojom se ograničenje utvrđuje treba biti i adekvatno dostupna i predvidiva. U tom smislu, ono treba biti dovoljno precizno formulirano da omogući pojedincima ili zajednicama – po potrebi i adekvatnim savjetom – da reguliraju svoje ponašanje. Da bi domaći zakon ispunio ove zahtjeve, mora sadržavati mjeru pravne zaštite od samovoljnog uplitanja tijela vlasti u ljudska prava i temeljne slobode. U pitanjima koja utječu na temeljna prava, diskrecijsko pravo izvršne vlasti koje se koristi u vidu nesputanih ovlasti bilo bi suprotno načelima vladavine zakona. Stoga obujam takvog diskrecijskog prava nadležnih tijela vlasti i način njegovog korištenja trebaju biti dovoljno jasno precizirani zakonom.²³ Također, ograničenja se ne mogu retroaktivno ili samovoljno uvoditi protiv određenih pojedinaca ili skupina; niti se mogu uvoditi pravilima koja se predstavljaju kao zakoni, ali koja su toliko nejasna da ne prenose nepristranu poruku o onome što zakon nalaže ili koja omogućavaju proizvoljnu primjenu.²⁴

19 MPGPP, čl. 18 (3); čl. 12 AKLJP; usp. EKLJP, čl. 9 (2) ("nužna u demokratskom društvu u interesu...").

20 Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda, Opći komentar 22, stavak 8.

21 Ibid.

22 Ibid.

23 ESLJP 26. listopada 2000., *Hasan i Chaush protiv Bugarske*, Predstavka br. 30985/96, stavak 84; *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Nacrtu Zakona o slobodi savjesti i vjere, i o zakonima o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011)028, stavak 35.

24 Ujedinjeni narodi, Ekonomsko i socijalno vijeće (UN-ECOSOC), *Načela iz Sirakuze o ograničenjima i odredbama o odstupanjima u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima* (UN-ECOSOC *Načela iz Sirakuze*), UN Doc. E/CN.4/1985/4, Aneks (1985), stavci B(i) 15-18; *Zajedničko mišljenje o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Republici Kirgistan Venecijanskog povjerenstva i Savjetodavnog vijeća OSCE/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja*, CDL-AD(2008)032, usvojeno na 76. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 17.-18. listopada 2008.), stavak 6.

8. Ograničenja se mogu primjenjivati samo za svrhe za koje su propisana odredbama o slobodi vjere ili uvjerenja, a nisu odobrena po osnovama koje nisu utvrđene u međunarodnim dokumentima, čak i ako bi takve osnove bile odobrene kao ograničenja u odnosu na druga ljudska prava ili temeljne slobode.²⁵

9. Ograničenja moraju biti neophodna sukladno osnovama za ograničavanje koje su utvrđene odredbama o slobodi vjere ili uvjerenja. Da bi ograničenje bilo neophodno, mora biti izravno povezano i razmjerno konkretnoj potrebi na kojoj se zasniva,²⁶ a uplitanje mora odgovarati gorućoj socijalnoj potrebi i biti razmjerno legitimnom cilju koji se želi ostvariti.²⁷ Pojam "goruća socijalna potreba" mora se usko tumačiti", što znači da ograničenja ne trebaju biti samo korisna ili poželjna, nego moraju biti neophodna.²⁸ Da bi uplitanje bilo razmjerno, mora postojati razumna povezanost između cilja javne politike i sredstava koja se koriste za njegovo ostvarivanje. Osim toga, mora postojati fer ravnoteža između zahtjeva općeg interesa i potrebe za zaštitom temeljnih prava pojedinca, mora postojati relevantno i dovoljno opravdanje za ograničenje, i moraju se koristiti najmanje nametljiva raspoloživa sredstva.²⁹

25 Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda, Opći komentar 22, stavak 8.

26 Ibid.

27 ESLJP, 25. studenoga 1996., *Wingrove protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Predstavka br. 17419/90, stavak 53.

28 ESLJP 14. lipnja 2007., *Svyato-Mykhaylivska Parafija protiv Ukrajine*, Predstavka br. 77703/01, stavak 116; ESLJP 17. veljače 2004., *Gorzelik i drugi protiv Poljske*, Predstavka br. 44158/98, stavci 94-95.

29 UN-ECOSOC *Načela iz Sirakuze*, stavci A 10-14; *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Nacrtu Zakona o slobodi savjesti i vjere i o zakonima o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije, CDL-AD(2011)028*, stavak 36. Vidi i *Privremeno zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama, i o zakonima o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona; Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o dobročinstvu Republike Armenije, CDL-AD(2010)054*, stavak 35.

10. Odobrenje države ne može biti uvjet za korištenje slobode vjere ili uvjerenja. Sloboda vjere ili uvjerenja, bilo da se ispovijeda samostalno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, ne može se uvjetovati prethodnom registracijom ili sličnim postupcima, zato što ona pripada ljudskim bićima i zajednicama kao nositeljima prava i ne ovisi o službenom odobrenju.³⁰ Kao što se detaljnije navodi u nastavku, to znači i da je zakonsko zabranjivanje i sankcioniranje neregistriranog djelovanja nespojivo s međunarodnim standardima.

30 ESLJP 13. prosinca 2001., *Mitropolijska crkva Besarabije protiv Moldavije*, 45701/99, stavci 128-130; *Izvešće Specijalnog izvjestitelja o slobodi vjere ili uvjerenja, Heinerja Bielefeldta*, UN Doc.A/HRC/19/60, stavci 25 i 41.

DIO II

Sloboda ispoljavanja vjere ili
uvjerenja u zajednici s drugima

11. Kako je navedeno, pojedinci uživaju slobodu vjere ili uvjerenja, bilo sami ili u zajednici s drugima. Ovaj dokument će se odnositi na osobe koje djeluju u zajednici s drugima kako bi koristile slobodu vjere ili uvjerenja kao "vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja." Odnosit će se na vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja kojima je kao "vjerskim organizacijama ili organizacijama uvjerenja" priznat status pravnih osoba u domaćem pravnom poretku.
12. Međunarodnim pravom ljudskih prava se štiti širok spektar različitih izražavanja vjere i uvjerenja u okviru zajednice. Slobodu ispoljavanja vjere ili uvjerenja čini sloboda obavljanja molitve i propovijedi, prakticiranja i obilježavanja nečije vjere ili uvjerenja. Među ovim vrstama ispoljavanja mogu se javiti značajna preklapanja.
13. *Sloboda obavljanja molitve*, između ostalog, uključuje slobodu okupljanja u vezi s vjerom ili uvjerenjem³¹ i slobodu zajednica da obavljaju rituale i obrede kojima direktno ispoljavaju svoju vjeru ili uvjerenje,³² kao i različite prakse koje čine dio navedenih sloboda, uključujući gradnju i održavanje mjesta za molitvu sa slobodnim pristupom,³³ korištenje obrednih formula i predmeta i prikazivanje simbola.³⁴
14. *Sloboda obilježavanja i prakticiranja*, između ostaloga, uključuje obredne činove, ali i običaje poput poštivanja pravila prehrane,³⁵ nošenje karakteristične odjeće ili pokrivala za glavu,³⁶ sudjelovanje u obredima povezanim s određenim životnim fazama³⁷ i uporabu određenog jezika kojim obično govori neka skupina u prakticiranju svoje vjere,³⁸ te slobodu osnivanja i održavanja odgovarajućih dobrotvornih ili humanitarnih institucija i poštivanje blagdana i dana odmora.³⁹

31 Opća skupština UN-a, *Deklaracija o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovi vjere ili uvjerenja*, 25. studenoga 1981., A/RES/36/55, stavak 6 (a).

32 Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stavak 4.

33 Beč 1989, stavak 16.4; Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovi vjere ili uvjerenja, stavak 6 (a).

34 Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stavak 4.

35 Ibid.

36 Ibid.

37 Ibid.

38 Ibid.

39 Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovi vjere ili uvjerenja, stavak 6 (b) i 6 (h).

15. *Sloboda praktíciranja i propovijedanja vjere ili uvjerenja*, između ostaloga, uključuje postupke u okviru izvršavanja osnovnih aktivnosti vjerskih skupina, kao što su pravo da se organiziraju prema svojim hijerarhijskim i institucionalnim strukturama⁴⁰ i pravo da biraju, imenuju i mijenjaju svoje osoblje u skladu s vlastitim zahtjevima i standardima, i sa svakim slobodno prihvaćenim aranžmanom između njih i države;⁴¹ sloboda osnivanja bogoslovija ili vjerskih škola;⁴² sloboda obučavanja vjerskih službenika u odgovarajućim institucijama;⁴³ pravo da u adekvatnoj mjeri proizvode, nabavljaju i koriste potrebne predmete i materijale vezane za obrede ili običaje vjere ili uvjerenja;⁴⁴ pravo vjerskih zajednica, institucija i organizacija da proizvode, uvoze i distribuiraju vjerske publikacije i materijale;⁴⁵ pravo svakog pojedinca da pruža i prima vjersko obrazovanje na jeziku po vlastitom izboru, bilo individualno ili zajedno s drugima, na mjestima adekvatnim za te svrhe,⁴⁶ uključujući slobodu roditelja da osiguraju vjersku i moralnu izobrazbu svoje djece u skladu s vlastitim uvjerenjima;⁴⁷ pravo traženja i primanja dobrovoljnih financijskih i drugih doprinosa od pojedinaca i institucija;⁴⁸ i sloboda uspostave i održavanja komunikacije s pojedincima i zajednicama u pitanjima vjere i uvjerenja na državnoj i međunarodnoj razini,⁴⁹ između ostaloga kroz putovanja, hodočašća i sudjelovanje u skupovima i drugim vjerskim događajima.⁵⁰

40 Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stavak 4.

41 Beč 1989, stavak 16.4; Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovi vjere ili uvjerenja, stavak 6 (g); Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stavak 4.

42 Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stavak 4.

43 Beč 1989, stavak 16.8.

44 Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovi vjere ili uvjerenja, stavak 6 (c).

45 Beč 1989, stavak 16.10; Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovi vjere ili uvjerenja, stavak 6 (c) i (d).

46 Dokument iz Beča 1989., stavak 16.6.

47 Dokument iz Beča 1989., stavak 16.7.

48 Beč 1989, stavak 16.4; Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovi vjere ili uvjerenja, stavak 6 (f); *Mišljenje o Nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Ukrajini*, CDL-AD(2006)030, usvojeno na 68. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 13.-14. listopada 2006), stavak 34.

49 Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovi vjere ili uvjerenja, stavak 6 (j).

50 Dokument iz Beča 1989., stavak 32.

16. Kako je navedeno, sloboda ispoljavanja vjere ili uvjerenja u zajednici s drugima svojstvena je ljudskim bićima kao nositeljima prava i ne podliježe nikakvim prethodnim ograničenjima u vidu primjene obveznih postupaka registracije ili sličnih procedura.⁵¹ Stoga, sva ograničenja različitih opisanih vidova ispoljavanja slobode vjere ili uvjerenja moraju ispunjavati stroge kriterije iz Dijela I.

51 ESLJP 12. svibnja 2009., *Masaev protiv Moldavije*, Predstavka br. 6303/05, stavak 26; *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OEES/ODIHR-a o Nacrtu Zakona o slobodi savjesti i vjere i o zakonima o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011)028, stavak 69; *Zajedničko mišljenje o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Republici Kirgistan Venecijanskog povjerenstva i Savjetodavnog vijeća OSCE/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja*, CDL-AD(2008)032, stavak 89.

DIO III

Vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja

17. Kao što je opisano u Dijelu II., međunarodnim pravom ljudskih prava se štite vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, bilo da imaju pravni subjektivitet ili ne. Međutim, vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja mogu odlučiti da osnuju vjerske organizacije kako bi sebi omogućile djelovanje u pravnoj sferi. U smislu ovog dokumenta, "vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja" su vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja kojima je priznat status neovisnih pravnih osoba u državnom pravnom poretku. U državnom zakonodavstvu se može govoriti o priznavanju pravnog subjektiviteta uz uporabu brojnih različitih naziva i mnoštva pravnih tehnika kako bi se osiguralo da vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja mogu funkcionirati kao pravne osobe u državnom pravnom poretku. Bez obzira na metodu koju su odabrale za izvršenje obveze osiguravanja dobrovoljnog pristupa pravnom subjektivitetu za vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, države moraju osigurati da postojeći državni zakonski okvir kojim se to omogućuje bude usklađen s međunarodnim dokumentima za zaštitu ljudskih prava kojima su potpisnice, te s drugim njihovim međunarodnim obvezama. Države, također, moraju osigurati da pristup pravnom subjektivitetu ne bude teži za vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja u odnosu na druge vrste skupina ili zajednica. U ovom dijelu je detaljnije opisan međunarodni pravni okvir, kao i dobre prakse iz pojedinih država.

U Sjedinjenim Američkim Državama, pojedinac ili "udruga pojedinaca ujedinenih za posebnu svrhu, koja imaju odobrenje za poslovanje pod određenim nazivom" mogu ispunjavati uvjete za status "osoba" u skladu sa zakonom (*Pembina Consol. Silver Mining & Milling Co. protiv države Pennsylvania*, 125 U.S. 181, 189, 8 S. Ct. 737, 741, 31 L. Ed. 650 (1888)). Pojedinci, organizacije ili gospodarski subjekti mogu dobiti pravni subjektivitet kao takav. Dakle, vjerske zajednice mogu osnivati komercijalne organizacije (kao što su korporacije, poduzetničke radnje, javna trgovačka društva, partnerstva s ograničenom odgovornošću i društva s ograničenom odgovornošću) ili neprofitne organizacije (obično su organizirane kao korporacije) kako bi dobile pravni subjektivitet. Gospodarski subjekti i neprofitne korporacije posluju u skladu sa zakonom države u kojoj su osnovane. Većina vjerskih skupina u Sjedinjenim Državama organizirane su kao neprofitne korporacije u skladu s primjenjivim državnim zakonom i saveznim Zakonom o unutarnjim prihodima (na primjer, 26 U.S.C. § 501(c)), kako bi osigurale povoljan status i tretman koji podrazumijeva oslobađanje od poreza.

U **Estoniji**, na subustavnoj razini, pravni subjektivitet vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja reguliran je Zakonom o neprofitnim organizacijama i Zakonom o crkvama i kongregacijama (ZCK). Prema ZCK-u, vjerska udruga je pravna osoba u građanskom pravu. To je neprofitna organizacija. ZCK sadrži pet različitih vrsta vjerskih organizacija: (1) crkve; (2) kongregacije; (3) udruge kongregacija; (4) manastiri; i (5) vjerska društva. Kongregacija (ili udruga kongregacija) može biti udruga fizičkih osoba koje ispovijedaju kršćansku ili neku drugu vjeru (ili uvjerenje). Isto se odnosi i na manastire. Ne postoje značajna ograničenja glede odabira odgovarajućeg pravnog oblika za djelovanje vjerskih zajednica.

U **Španjolskoj** postoje tri međusobno povezana oblika pravnog subjektiviteta koji su otvoreni za vjerske zajednice:

- a) "*Confesiones religiosas*", temeljni oblik pravnog subjektiviteta za zajednice, crkve i vjerske zajednice;
- b) "*Entidades religiosas*", kojim se pravni subjektivitet daje određenim teritorijalnim, pridruženim ili strukturalnim ograncima priznatih "*confesiones religiosas*." "*Sjemenište*", "*biskupija*", "*lokalna zajednica ili crkva*" ili "*teritorijalna podružnica*" jedne "*confesión religiosa*" prema španjolskom zakonu može biti "*entidad religiosa*", kako bi se pojednostavila pravna pitanja; i
- c) "*Federaciones religiosas*", savezi koje čini skupina "*confesiones religiosas*" koje imaju neke zajedničke karakteristike (kao što je dogma, povijesno porijeklo itd.). Postoje i "*Federaciones de entidades religiosas*".

Osim toga, svaka vjerska skupina ili skupina uvjerenja može se upisati u državni Registar udruga kao obična udruga.

18. Mora se napomenuti da je samostalno postojanje vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja prijeko potrebno za pluralizam u demokratskom društvu i da to pitanje leži u središtu zaštite koju donosi sloboda vjere ili uvjerenja.⁵² To se izravno odnosi ne samo na organizaciju ovih zajednica kao takvih, nego i na efektivno uživanje prava na slobodu vjere među svim njihovim aktivnim članovima. Kada organizacijski život zajednice nije zaštićen slobodom vjere ili uvjerenja, i svi drugi aspekti individualne slobode vjere postaju ugroženi.⁵³ Mogućnost osnivanja pravne osobe radi kolektivnog djelovanja u nekoj oblasti od zajedničkog interesa jedan je od najvažnijih aspekata slobode udruživanja, bez kojeg bi to pravo bilo lišeno svakog značenja. Što se tiče organizacije vjerske zajednice, utvrđeno je i da odbijanje njezinog priznavanja kao pravne osobe predstavlja uplitanje u pravo na slobodu vjere iz članka 9 EKLJP-a, koje koristi sama zajednica kao i njezini pojedini članovi.⁵⁴ Stoga su se države članice OESS-a obvezale da će "zajednicama vjernika koji prakticiraju ili se spremaju prakticirati svoju vjeru u ustavnim okvirima svojih država na njihov zahtjev priznati status koji im je omogućen u njihovim državama."⁵⁵
19. Prema međunarodnom pravu ljudskih prava, u vezi sa slobodom udruživanja, odbijanje države da odobri pravni subjektivitet udruzi pojedinaca na temelju vjere ili uvjerenja predstavlja uplitanje u korištenje prava na slobodu vjere ili uvjerenja.⁵⁶ Utvrđeno je da odbijanje tijela vlasti da registriraju neku skupinu ili ukinu njezin pravni subjektivitet, izravno utječe na samu skupinu, kao i na njezine predsjednike,

52 ESLJP 26. listopada 2000., *Hasan i Chaush protiv Bugarske*, Predstavka br. 30985/96, stavak 62; ESLJP 9. srpnja 2013., *"Sindicatul Păstorul Cel Bun" protiv Rumunjske*, Predstavka br. 2330/09, stavak 136; ESLJP 13. prosinca 2001., *Mitropoljska crkva Besarabije protiv Moldavije*, Predstavka br. 45701/99, stavak 118, i ESLJP 22. siječnja 2009., *Sveti sinod Bugarske pravoslavne crkve (Mitropolit Inokentij) i drugi protiv Bugarske*, Predstavka br. 412/03 i 35677/04, stavak 103.

53 ESLJP 26. listopada 2000., *Hasan i Chaush protiv Bugarske*, Predstavka br. 30985/96, stavak 62.

54 ESLJP 1. listopada 2009., *Kimlya i drugi protiv Rusije*, Predstavke br. 76836/01 i 32782/03, stavak 84.

55 Beč 1989, stavak 16.3.

56 ESLJP 1. listopada 2009., *Kimlya i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 76836/01 i 32782/03, stavak 84; ESLJP 10. lipnja 2010., *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, stavak 101; ESLJP 17. veljače 2004., *Gorzelik i drugi protiv Poljske*, Predstavka br. 44158/98, stavak 52 i ESLJP 1. srpnja 1998., *Sidiropoulos i drugi protiv Grčke*, Predstavka br. 26695/95, stavak 31; *Mišljenje o pravnom statusu vjerskih zajednica u Turskoj i pravu Carigradskog patrijarhata na korištenje pridjeva "Ekumenski"*, CDL-AD (2010)005, koje je usvojilo Venecijansko povjerenstvo na 82. plenarnoj sjednici (Venecija, 12.-13. ožujka 2010.), stavci 6 i 9; *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Načrtu Zakona o slobodi savjesti i vjere i o zakonima o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011)028, stavak 64; OSCE/ODIHR i Venecijansko povjerenstvo, *Smjernice za razmatranje zakonodavstva koje se odnosi na vjeru ili uvjerenje*, 2004. (u daljnjem tekstu: Smjernice iz 2004.), stavak 8.

osnivače ili pojedine članove.⁵⁷ Dakle, utvrđeno je da odbijanje priznavanja pravnog subjektiviteta vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja predstavlja uplitanje u pravo na slobodu vjere ili uvjerenja⁵⁸ koje koristi sama zajednica kao i njezini pojedini članovi.⁵⁹

20. Pravo na pravni subjektivitet je od presudnog značaja za potpuno ostvarivanje prava na slobodu vjere ili uvjerenja. Nekoliko ključnih aspekata života organizirane zajednice u ovoj oblasti postaju nemogući ili iznimno teški kada ne postoji pristup pravnom subjektivitetu. Takvi aspekti uključuju posjedovanje bankovnih računa i osiguravanje pravosudne zaštite za zajednicu, njezine članove i imovinu;⁶⁰ održavanje kontinuiteta u vlasništvu nad vjerskim objektima; izgradnju novih vjerskih objekata; osnivanje i vođenje škola i visokoškolskih ustanova; omogućavanje masovne proizvodnje predmeta koji se koriste u vjerskim običajima i obredima; upošljavanje osoblja; i uspostavu i upravljanje medijskog djelovanja.⁶¹

57 ESLJP 10. lipnja 2010., *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, stavak 101; ESLJP 15. siječnja 2009., *Udruga građana Radko i Paunkovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, Predstavka br. 74651/01, stavak 53; ESLJP 19. siječnja 2006., *Ujedinjena makedonska organizacija Ilinden i drugi protiv Bugarske*, Predstavka br. 59491/00, stavak 53; ESLJP 3. veljače 2005., *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu protiv Rumunjske*, Predstavka br. 46626/99, stavak 27 i ESLJP 31. kolovoza 1999., *APEH Üldözötteinek Szövetsége i drugi protiv Mađarske* (Dec.), Predstavka br. 32367/96.

58 Odbor za ljudska prava UN-a, 21. listopada 2005., *Bezgrešna sestra sv. Josipa i 80 sestara propovjednica Svetog Križa trećeg reda Sv. Franje u Menzingenu iz Šri Lanke protiv Šri Lanke*, priopćenje 1249/2004, stavak 7.2.

59 ESLJP 10. lipnja 2010., *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, stavak 101; ESLJP 31. srpnja 2008., *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas i drugi protiv Austrije*, Predstavka br. 40825/98, stavci 79-80, i ESLJP 13. prosinca 2001., *Mitropolijska crkva Besarabije protiv Moldavije*, Predstavka br. 45701/99, stavak 105.

60 ESLJP 10. lipnja 2010., *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, stavak 102; ESLJP, *Kimlya i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 76836/01 i 32782/03, stavak 85; ESLJP 31. srpnja 2008., *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas i drugi protiv Austrije*, Predstavka br. 40825/98, stavak 66; ESLJP 13. prosinca 2001., *Mitropolijska crkva Besarabije protiv Moldavije*, Predstavka br. 45701/99, stavak 118; ESLJP 3. travnja 2008., *Koretsky i drugi protiv Ukrajine*, Predstavka br. 40269/02, stavak 40, i ESLJP 16. prosinca 1997., *Katolička crkva Canea protiv Grčke*, stavci 30 i 40-41; *Mišljenje o Nacrtu Zakona o vjerskoj slobodi i općem režimu vjera u Rumunjskoj, usvojeno na 64. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva* (Venecija, 21.-22. listopada 2005.), CDL-AD(2005)037-e, stavak 23; *Mišljenje o pravnom statusu vjerskih zajednica u Turskoj i pravu Carigradskog patrijarhata na korištenje pridjeva "Ekumenski"*, CDL-AD (2010)005, stavak 68.

61 Izvješće SI UN o priznavanju, stavci 46-51.

U **Nizozemskoj**, pravne osobe imaju ista prava i obveze prema relevantnim dijelovima građanskog prava (Imovinsko pravo) kao i fizičke osobe, u skladu s člankom 2:5 Građanskog zakonika (kojim je propisano da "u smislu imovinskoga prava, pravna osoba je jednaka fizičkoj osobi, osim ako iz zakona ne proizlazi suprotno.") Vjerske denominacije koje lako mogu dobiti pravni subjektivitet – kao što je udruga, fondacija ili *sui generis* crkvena organizacija – mogu obavljati pravne poslove, kao što je podnošenje tužbi, sklapanje ugovora i podnošenje zahtjeva za izdavanje dozvole za korištenje zemljišta, između ostaloga. U tom smislu, ne postoje različite kategorije pravnih osoba; shodno tome, sve vjerske denominacije koje su organizirane kao jedna od navedene tri vrste pravnih osoba mogu obavljati takve pravne poslove.

21. Stoga se svako negiranje pravnog subjektiviteta vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja treba opravdati pod strogim uvjetima utvrđenim u Dijelu I. Smjernica. Istodobno, prema međunarodnom pravu ljudskih prava, vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja ne bi trebale imati obavezu da traže pravni subjektivitet ako to ne žele.⁶² Možda je sama odluka o tome hoće li se službeno registrirati ili ne vjerske prirode, a uživanje prava na slobodu vjere ili uvjerenja ne smije ovisiti o tomu je li skupina zatražila i dobila pravni subjektivitet.⁶³ Države su razvile različite prakse koje npr. uključuju policijsku kontrolu, nadzor, restriktivne mjere koje podrazumijevaju zatvaranje mjesta za molitvu, ovrhu imovine, financijske sankcije, pritvaranje,⁶⁴ onemogućavanje pristupa uslugama vjerskog službenika, ograničavanje distribuiranja ili posjedovanja vjerske literature ili ograničavanje slobode preobraćanja drugih u nečiju vjeru ili uvjerenje. Jasno je da ove i slične mjere nisu u skladu s međunarodnim standardima ako se uvode samo zbog toga što neka vjerska zajednica ili zajednica uvjerenja nije zatražila ili dobila pravni subjektivitet.

62 Izvješće SI UN o priznavanju, stavak 58: "Pridržavajući se univerzalističkog tumačenja ljudskih prava, države moraju osigurati da svi pojedinci mogu uživati slobodu mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja na temelju poštovanja njihovog razumijevanja samih sebe u čitavoj ovoj oblasti. Poštivanje slobode vjere ili uvjerenja kao ljudskog prava ne ovisi o administrativnim procedurama registracije, jer sloboda vjere ili uvjerenja već ima status ljudskog prava, prije i neovisno od odobrenja države u tom smislu."

63 *Zajedničko mišljenje o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Republici Kirgistan Venecijanskog povjerenstva i Savjetodavnog vijeća OESS-a/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja*, CDL-AD(2008)032, stavak 26.

64 Izvješće SI UN o priznavanju, stavak 70.

U **Italiji** se vjerske zajednice mogu konstituirati kao nepriznate udruge (*associazione non riconosciuta*) u skladu s čl. 36-38 Građanskog zakonika. To je najjednostavniji model koji primjenjuju i političke stranke i sindikati. Iako zajednica na ovaj način ne dobiva pravni subjektivitet, vjerska zajednica dobiva poslovnu sposobnost (uključujući neovisnost u imovinskim pitanjima i mogućnosti primanja donacija i pokretanja sudskog postupka) u potpunoj slobodi, dok njezin konstituirajući akt ili statut ne podliježe nikakvoj državnoj kontroli. Formiranje nepriznate udruge veoma je jednostavno: potrebna su najmanje tri člana, statut i notarski akt.

U **Estoniji** zakon ne zabranjuje djelovanje vjerskih udruga koje nisu registrirane. Glavni nedostatak neregistriranih subjekata je u tome što se ne mogu predstavljati kao pravne osobe i stoga ne mogu koristiti prava i zaštitu koju ima pravna osoba vjerskog karaktera. Ipak, kao vjerska skupina i dalje uživaju ustavom zaštićenu kolektivnu slobodu vjere. Ne postoji ograničenje kao takvo za neregistriranu vjersku zajednicu da mora održavati vjerske sastanke ili ceremonije u nečijem domu ili iznajmljenim prostorijama. Prema zakonu, kolektivna sloboda vjere ili uvjerenja može se ograničiti samo ako nanosi štetu javnom redu, zdravlju ili moralu, te ako krši prava i slobode drugih.

Vjerske zajednice u **Njemačkoj**, koje nisu registrirane kao udruge ili određeni drugi oblik pravne osobe, imaju status neregistriranih udruga (neregistrirane udruge su regulirane člankom 54 Građanskog zakonika Njemačke), kao i druge pravne osobe. Ovakva udruge ima ista prava kao i društvo prema građanskom pravu (*Gesellschaft bürgerlichen Rechts*), kao i djelomičnu poslovnu sposobnost; u praksi, sudovi široko koriste analogije s odredbama koje se odnose na registrirane udruge.

U pravilu, vjerske skupine i zajednice ili skupine i zajednice uvjerenja koje su prisutne u **Irskoj**, formiraju se kao dobrovoljne udruge bez pravnog subjektiviteta. Udruga bez pravnog subjektiviteta je skupina osoba koju vežu prepoznatljiva pravila i koja imaju članstvo koje se može utvrditi. Ta pravila određuju način pristupanja i napuštanja udruge, te tko kontrolira udruhu i njezina sredstva i pod kojim uvjetima (vidi O'Keefe protiv Cullen (1873) IR 7 CL 319 i Država (Colquhoun) protiv D'Arcyja i drugih [1936] IR 641). Općenito, imovinom udruge zajednički raspolažu članovi, a ne samo udruge. Udruga bez pravnog subjektiviteta ne može pokrenuti tužbu niti biti predmetom tužbe u vlastito ime. Za udruge bez pravnog subjektiviteta ne postoje zahtjevi glede registracije.

22. Postoje različiti načini da se vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja omogućiti da zatraže pravni subjektivitet ako to žele. Neki državni pravni sustavi to rade putem procedura koje uključuju sudove, a neki putem podnošenja zahtjeva vladinoj agenciji. Ovisno o državi, vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja može biti na raspolaganju mnoštvo različitih oblika pravnog subjektiviteta, kao što su trustovi, korporacije, udruge i fondacije, kao i različite *sui generis* vrste pravnog subjektiviteta koje su specifične za vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja.

Da bi se registrirale kao neprofitne korporacije, vjerske udruge u **Sjedinjenim Američkim Državama** moraju donijeti statut i pravilnike. Statut čine strukturalne informacije, uključujući naziv organizacije, adresu, zastupnika koji vrši registraciju i neprofitnu svrhu koja se oslobađa od poreza. Pravilnicima se utvrđuju pravila i procedure organizacije, u kojima se često precizira tko može biti član Odbora ravnatelja i dužina mandata članova; kada i kako se održavaju sastanci; te način imenovanja službenika. Ukratko, u njima je opisano poslovanje organizacije. Da bi postale neprofitne korporacije, vjerske zajednice i zajednice uvjerenja moraju podnijeti zahtjev odgovarajućoj vladinoj agenciji za priznavanje takvog statusa. Također moraju dostaviti Obrazac 1023 ili 1024 saveznoj Službi za unutarnje prihode kako bi bili oslobođeni od poreza na saveznoj razini. U većini slučajeva, kada se odobri oslobađanje od poreza na saveznoj razini, to automatski podrazumijeva i oslobađanje od poreza na državnoj i lokanoj razini.

U **Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji**,⁶⁵ Osnovni sud Skoplje II nadležan je za vođenje Jedininstvenog sudskog registra crkava, vjerskih zajednica i vjerskih skupina. Podatci nadležnog registra su javni. Ministar pravde propisuje format i sadržaj zahtjeva prema nadležnom registru i način njegovog vođenja. Državno tijelo nadležno za odnose između države i vjerskih zajednica, Povjerenstvo za odnose s vjerskim zajednicama i vjerskim skupinama vodi evidenciju o registriranim crkvama, vjerskim zajednicama i vjerskim skupinama, ali nije nadležno za obradu njihove registracije.

23. Bez obzira na sustav koji se koristi u reguliranju pristupa pravnom subjektivitetu i konkretne pojmove koji se koriste u opisivanju oblika pravnog subjektiviteta koji

65 Dana 12. veljače 2019. godine, na snagu su stupili ustavni amandmani, kojima se ime Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije mijenja u Republika Sjeverna Makedonija.

su otvoreni za vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, državno zakonodavstvo u ovoj oblasti mora biti usklađeno s međunarodnim dokumentima o zaštiti ljudskih prava i obvezama OESS-a.⁶⁶ To, između ostaloga, znači da vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja moraju biti u mogućnosti izvršavati čitav niz vjerskih aktivnosti i aktivnosti koje obično izvršavaju registrirane nevladine pravne osobe.⁶⁷

24. S obzirom na to da širok spektar pravnih poslova mogu obavljati samo akteri koji su priznati kao pravne osobe, pristup pravnom subjektivitetu za vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja treba biti brz, transparentan, pravičan, inkluzivan i nediskriminirajući.⁶⁸
25. Svaki postupak koji vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja pruža pristup pravnom subjektivitetu ne treba sadržavati opterećujuće zahtjeve.⁶⁹ Neki od primjera opterećujućih zahtjeva koji nisu opravdani prema međunarodnom pravu su, između ostaloga: da zahtjev za registraciju moraju potpisati svi članovi vjerske organizacije i da mora sadržavati njihova puna imena, datume rođenja i mjesta prebivališta;⁷⁰ da statut vjerske organizacije mora sadržavati suviše detaljne informacije;⁷¹ da se plaćaju izuzetno visoke ili nerazumne registracijske takse; da vjerska organizacija mora imati odobreno pravno sjedište;⁷² ili da vjerska udruga može funkcionirati isključivo na adresi koja je navedena u registracijskim dokumentima.⁷³

66 Katalog zakona o registraciji vjerskih organizacija/organizacija na temelju uvjerenja može se pronaći u Smjernicama iz 2004., dio II.F (1).

67 ESLJP 14. lipnja 2007., *Svyato-Mykhaylivska Parafija protiv Ukrajine*, Predstavka br. 77703/01, stavak 123; *Mišljenje o Zakonu CCVI iz 2011. o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom statusu crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004 stavak. 30-35; *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva, Generalne direkcije za ljudska prava i pravna pitanja Vijeća Europe i Savjetodavnog vijeća OSCE/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama i o Zakonu o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona Republike Armenije*, CDL-AD(2009)036, usvojeno na 79. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 12.-13. lipnja 2009.), stavak 39.

68 Izvješće SI UN o priznavanju, stavak 54; *Mišljenje o Nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona br 02/L-31 o slobodi vjere*, CDL-AD(2014)012, usvojeno na 98. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 21.-22. ožujka 2014.) stavak 43ff.

69 *Privremeno zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama, i o zakonima o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona; Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o dobročinstvu Republike Armenije*, CDL-AD(2010)054, stavak 68; *Mišljenje o Nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona br 02/L-31 o slobodi vjere*, CDL-AD(2014)012, stavak 67ff.

70 Izvješće SI UN o priznavanju, stavak 44.

71 *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Nacrtu Zakona o slobodi savjesti i vjere i o zakonima o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011)028, stavak 66.

72 Stavovi Odbora za ljudska prava od 26. srpnja 2005., *Sergei Malakhovsky i Alexander Pikul protiv Bjelorusije*, Kom. br. 1207/2003, stavak 7.6.

73 *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OESS-a/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbajdžan*, CDL-AD(2012)022, stavci 80-82.

Čini se da takvi zahtjevi nisu nužni u demokratskom društvu po osnovama koje su nabrojane u međunarodnim dokumentima za zaštitu ljudskih prava. Također, vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja koje su zainteresirane za dobivanje pravnog subjektiviteta, ne bi se trebale suočavati s nepotrebnim birokratskim opterećenjima ili dugotrajnim ili nepredvidivim razdobljima čekanja.⁷⁴ Ako se u pravnom sustavu u okviru postupka registracije zahtijevaju određeni dokumenti za dobivanje pravnog subjektiviteta, te dokumente trebaju izdavati nadležna tijela.⁷⁵

Pored udruga i fondacija, koje su otvorene za sve vrste vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja, u **Nizozemskoj** postoji specifična vrsta pravnog subjektiviteta koja je dostupna isključivo crkvama. Člankom 2:2(1) Građanskog zakonika pravni subjektivitet se daje tzv. "*Kerkgenootschappen*" (bukvalno: "crkvene zajednice"). Građanskim zakonom nisu definirane "*Kerkgenootschappen*": kao takve, definicije se mogu pronaći u sudskoj praksi i pravnoj doktrini. Kasacijski sud smatra da vjerske organizacije – *ex lege*, koje ne moraju biti priznate od strane države – predstavljaju crkvene zajednice s pravnim subjektivitetom, ako ispunjavaju sljedeće uvjete: (i) aktivnosti organizacije usmjerene su na vjeru; (ii) organizacijska struktura je jasno vidljiva; i (iii) organizacija je izrazila spremnost da se manifestira kao crkva. U praksi, ovi minimalni uvjeti ne predstavljaju ozbiljne prepreke.

26. Što više zajednica treba imati pristup procesu dobivanja pravnog subjektiviteta, bez isključivanja bilo koje zajednice zato što ne predstavlja tradicionalnu ili priznatu religiju ili zbog preuskoga tumačenja ili definicija vjere ili uvjerenja.
27. Osim toga, dobivanje pravnog subjektiviteta ne treba biti uvjetovano visokim brojem pripadnika vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja. Države bi se trebale pobrinuti da uzimaju u obzir potrebe manjih vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja,⁷⁶ te trebaju imati u vidu činjenicu da odredbe kojima se zahtijeva visok minimalni broj članova nepotrebno otežavaju funkcioniranje novouspostavljenih vjerskih zajednica.

74 Izvješće SI UN o priznavanju, stavak 55.

75 ESLJP 17. srpnja 2012., *Fusu Arcadie i drugi protiv Moldavije*, Predstavka br. 22218/06, stavak 37-38.

76 Izvješće SI UN o priznavanju, stavak 44.

Prema stavku 5 Zakona o neprofitnim organizacijama **Estonije**, za formiranje vjerskog društva potrebne su tek dvije osobe.

Pravni sustav **Albanije** ne predviđa nikakve minimalne uvjete glede članstva za tri oblika pravnog subjektiviteta vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja koji su priznati albanskim zakonima (udruge, centri i fondacije).

Građanski pravo **Švedske** sadrži samo zahtjev glede broja osoba koje čine odbor udruga, a obično se radi o tri do pet osoba.

28. Zakonodavstvom se ne bi trebalo zahtijevati dugotrajno postojanje u državi kao uvjet za pristup pravnom subjektivitetu. Takvim zahtjevom se nepotrebno ograničavaju prava vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja koje su možda tek formirane u nekoj državi.⁷⁷
29. Budući da je sloboda vjere ili uvjerenja pravo koje nije ograničeno na državljane,⁷⁸ zakonima se ne treba zabranjivati pristup pravnom subjektivitetu vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja zato što su neki od članova osnivača određene zajednice strani državljani⁷⁹, ili zato što im se sjedište nalazi u inozemstvu.⁸⁰
30. Pravni subjektivitet bilo koje vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja ne bi trebao ovisiti o odobrenju ili pozitivnom mišljenju drugih vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja, jer pravni subjektivitet određene vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja nije stvar drugih sličnih zajednica.⁸¹ Traženjem mišljenja jedne ili više vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja o pitanjima koja se tiču zahtjeva druge vjerske zajednice ili organizacije uvjerenja za dobivanjem pravnog subjektiviteta, dovodi se u pitanje neutralnost i nepristranost relevantnih državnih tijela ili zvaničnika.⁸²

77 ESLJP 1. listopada 2009., *Kimlya i drugi protiv Rusije*, Predstavke br. 76836/01 i 32782/03.

78 *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OEES/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbajdžan*, CDL-AD(2012)022, stavak 99; *Mišljenje o Zakonu CCVI iz 2011. godine o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stavak 93.

79 ESLJP 5. listopada 2006., *Moskovski ogranak Vojske spasa protiv Rusije*, Predstavka br. 72881/01, stavak 82.

80 Ibid., stavci 83-85.

81 ESLJP 24. lipnja 2004., *Vergos protiv Grčke*, Predstavka br. 65501/01, stavak 34; Izvješće Specijalnog izvjestitelja UN-a o priznavanju, stavak 56.

82 ESLJP 26. rujna 1996., *Manoussakis protiv Grčke*, Predstavka br. 18748/91, stavak 47.

31. U ispunjavanju obveze omogućavanja pristupa pravnom subjektivitetu, država mora poštovati autonomiju vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja.⁸³ U okviru režima kojim je reguliran pristup pravnom subjektivitetu, države trebaju poštovati svoje obveze tako što će u domaćem zakonodavstvu prepustiti vjerskoj zajednici ili zajednici uvjerenja da odluči o svom vodstvu,⁸⁴ unutarnjim pravilima,⁸⁵ suštinskom sadržaju svojih uvjerenja,⁸⁶ strukturi zajednice i metodama imenovanja svećenstva,⁸⁷ te o svom nazivu i drugim simbolima. Država se posebno treba uzdržavati od sadržajnog, za razliku od formalnog razmatranja statuta i karaktera vjerske organizacije.⁸⁸ Imajući u vidu širok spektar različitih organizacijskih oblika koje vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja mogu preuzeti u praksi, potreban je visok stupanj fleksibilnosti državnog zakonodavstva u ovoj oblasti.⁸⁹

83 *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OESS/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbajdžan*, CDL-AD(2012)022, stavak 72; *Mišljenje o Nacrtu Zakona o vjerskoj slobodi i općem režimu vjera u Rumunjskoj*, CDL-AD(2005)037, stavak 20; *Mišljenje o Nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Ukrajini*, CDL-AD(2006)030, stavak 30; Smjernice iz 2004., dio D.

84 ESLJP 22. siječnja 2009., *Sveti sinod Bugarske pravoslavne crkve (Mitropolit Inokentij) i drugi protiv Bugarske*, Predstavka br. 412/03 i 35677/04., stavak 118-121; vidi ESLJP 14. ožujka 2003., *Serif protiv Grčke*, Predstavka br. 38178/97, stavci 49, 52 i 53; ESLJP 26. listopada 2000., *Hasan i Chaush protiv Bugarske*, Predstavka br. 30985/96, stavci 62 i 78; ESLJP 13. prosinca 2001., *Mitropolijska crkva Besarabije protiv Moldavije*, Predstavka br. 45701/99, stavci 118 i 123; i ESLJP 16. prosinca 2004., *Vrhovno sveto vijeće Muslimanske zajednice protiv Bugarske*, Predstavka br. 39023/97, stavak 96.

85 *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OESS/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbajdžan*, CDL-AD(2012)022, stavak 76.

86 *Privremeno zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OESS/ODIHR-a o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama, i o zakonima o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona; Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o dobročinstvu Republike Armenije*, CDL-AD(2010)054, stavci 54 i 90. *Mišljenje o Nacrtu Zakona o pravnom položaju crkve, vjerske zajednice i vjerske skupine Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije*, CDL-AD(2007)005, usvojeno na 70. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 16.-17. ožujka 2007.), stavak 46.

87 Izvješće SI UN o priznavanju, stavak 56.

88 *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbajdžan*, CDL-AD(2012)022, stavak 80.

89 *Mišljenje o Zakonu CCVI iz 2011. godine o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stavak 39; *Zajedničko mišljenje o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Republici Kirgistan Venecijanskog povjerenstva i Savjetodavnog vijeća OESS/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja*, CDL-AD(2008)032, stavak 33.

Ustavom **Poljske** (članak 25.) i "Zakonom o garanciji slobode vjere" Poljske utvrđeno je da, u izvršavanju svojih funkcija, vjerske organizacije, između ostaloga, mogu: određivati vjersku doktrinu, dogmu i obrede; organizirati i javno obavljati vjerske obrede; voditi kapelansku službu; vladati se prema vlastitim pravilima (pravna autonomija); formirati, obrazovati i zapošljavati svećenstvo; stjecati, raspolagati i upravljati pokretnom i nepokretnom imovinom; proizvoditi, kupovati i prodavati molitvene predmete; koristiti masovne medije; provoditi obrazovne aktivnosti; provoditi dobrotvorne aktivnosti; formirati međucrkvne organizacije na državnoj razini; i pripadati međunarodnim vjerskim organizacijama.

32. Odluka o neodobravanju ili ukidanju pravnog subjektiviteta vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja mora se obrazložiti prema strogim kriterijima koji su opisani u Dijelu I.⁹⁰ Odluka o neodobravanju ili ukidanju pravnog subjektiviteta vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja mora sadržavati razloge.⁹¹ Ti razlozi trebaju biti konkretni i jasni.⁹² Time se olakšava i korištenje prava na žalbu (vidi stavak 35 u nastavku).

90 ESLJP 10. lipnja 2010., *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, stavak 102; ESLJP 31. srpnja 2008., *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas i drugi protiv Austrije*, Predstavka br. 40825/98, stavak 66, i ESLJP 13. prosinca 2001., *Mitropolijska crkva Besarabije protiv Moldavije*, Predstavka br. 45701/99, stavak 118; ESLJP 3. travnja 2008., *Koretsky i drugi protiv Ukrajine*, br. 40269/02, stavak 40, i *Katolička crkva Canea protiv Grčke*, 16. prosinca 1997., stavci 30 i 40-41; Smjernice iz 2004., stavak 9.

91 *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OESS/ODIHR-a o Nacrtu Zakona o slobodi savjesti i vjere i o zakonima i izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011)028, stavak 38.

92 *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, 10. lipnja 2010., stavak 175; *Mišljenje o Zakonu CCVI iz 2011. godine o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stavak 38. *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva, Generalne direkcije za ljudska prava i pravna pitanja Vijeća Europe i Savjetodavnog vijeća OSCE/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama i o Zakonu o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona Republike Armenije*, CDL-AD(2009)036, stavak 29.

U **Estoniji**, prema Zakonu o crkvama i kongregacijama (ZCK), stavak 14 (3), nakon odbijanja zahtjeva za registraciju vjerske udruge, registrar (sud) mora navesti razlog odbijanja u pisanoj formi. U zakonu su opisane vrste razloga koje sud može navesti.

Prema ZCK-u, stavak 14 (2), registrar neće upisati vjersku udruhu u registar ako:

- 1) statuti ili drugi dokumenti koje je vjerska udruga dostavila ne ispunjavaju zakonske uvjete;
- 2) vjerska udruga svojim aktivnostima remeti javni red, nanosi štetu zdravlju, moralu ili pravima i slobodama drugih.

33. S obzirom na dalekosežne i značajne posljedice oduzimanja pravnog subjektiviteta vjerskoj organizaciji ili organizaciji uvjerenja po njezin status, financiranje i aktivnosti, svaka odluka u tom pravcu treba se donositi samo kada više nema drugih mogućnosti.⁹³ U slučaju teških i ponovljenih prijestupa kojima se ugrožava javni red, takve mjere mogu biti primjerene ako se druge sankcije ne mogu efektivno primijeniti, ali samo onda kada su ispunjeni svi uvjeti opisani u Dijelu I. ovih smjernica. U suprotnom bi se u pravilu povrijedila načela proporcionalnosti i supsidijarnosti.⁹⁴ Kako bi se ovi principi ispoštovali, zakonodavstvo treba sadržavati niz različitih blažih sankcija, kao što su opomena, novčana kazna ili ukidanje poreznih olakšica, koje se – ovisno o ozbiljnosti prijestupa – trebaju primjenjivati prije razmatranja ukidanja pravnog subjektiviteta.⁹⁵

93 *Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OESS/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbajdžan*, CDL-AD(2012)022, stavci 93-94.

94 *Mišljenje o Nacrtu Zakona o slobodi vjere, vjerskim organizacijama i uzajamnim odnosima s vladom Albanije*, CDL-AD(2007)041, usvojeno na 73. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 14.-15. prosinca 2007.) stavak 48.

95 ESLJP 8. listopada 2009., *Tebiet i Mühafize Cemiyyeti i Israfilov protiv Azerbajdžana*, Predstavka br. 37083/03, stavak 82; ESLJP 10. lipnja 2010., *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, stavak 159.

Prema Građanskom pravu **Nizozemske** (Građanski zakonik o “zabranjenim pravnim osobama”), raspuštanje pravnih osoba, uključujući vjerske zajednice koje imaju pravni subjektivitet, uređeno je na sljedeći način:

“Članak 2:20: Sudska odluka o zabrani rada pravne osobe

– 1. Kada su aktivnosti pravne osobe suprotne javnom redu, Okružni sud će zabraniti i raspustiti tu pravnu osobu na zahtjev Javnog tužiteljstva.

– 2. Kada je svrha (cilj) pravne osobe definirana njezinim statutom suprotna javnom redu [tj. *ordre public*], Okružni sud će raspustiti tu pravnu osobu na zahtjev Javnog tužiteljstva. Prije raspuštanja, Okružni sud može pravnoj osobi dati priliku i ostaviti određeno razdoblje da prilagodi svoju svrhu (cilj) tako da više ne bude suprotna javnom redu.”

[...]

Članak 2:21: Sudska odluka o raspuštanju pravne osobe

[...]

– 2. Okružni sud neće raspustiti pravnu osobu ako joj je dao priliku i ostavio određeno razdoblje da ispunji nužne zakonske uvjete, i ta je pravna osoba ispunila navedene uvjete u danom razdoblju.[...]”

34. Ukidanje pravnog subjektiviteta vjerske *organizacije* ili *organizacije* uvjerenja ni na koji način ne smije implicirati da dana vjerska *zajednica* ili *zajednica* uvjerenja ili njezini članovi kao pojedinci više ne uživaju zaštitu slobode vjere ili uvjerenja ili drugih ljudskih prava i temeljnih sloboda. Oduzimanje temeljnih prava takvim zajednicama ili čak donošenje odluke o zabrani njihovog rada, može imati ozbiljne posljedice po vjerski život svih njihovih članova i zbog toga je potrebno paziti da se aktivnosti vjerske zajednice ne spriječe ili prekinu samo zbog prijestupa nekih njezinih članova. Time bi se nametnula kolektivna sankcija zajednici kao cjelini za djela koja se trebaju pripisati određenim pojedincima. Dakle, svi prijestupi pojedinih vođa i članova vjerskih organizacija trebaju se rješavati pokretanjem kaznenog, upravnog ili građanskog postupka protiv pojedinca koji je u pitanju, a ne protiv zajednice i drugih članova.⁹⁶

⁹⁶ Privremeno zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OESS/ODIHR-a o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama, i o zakonima o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona; Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o dobročinstvu Republike Armenije, CDL-AD(2010)054, stavak 99. Zajedničko mišljenje Venecijanskog povjerenstva i OESS/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbajdžan, CDL-AD(2012)022, stavak 92.

35. Općenito, potrebno je omogućiti efektivan pravni lijek na državnoj razini kada se donese odluka o nepriznavanju ili ukidanju pravnog subjektiviteta vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja koja opravdano može tražiti takav status.⁹⁷ Države imaju opću obvezu da u praksi primijene mnoštvo standarda utvrđenih međunarodnim pravom o ljudskim pravima, npr. člankom 2 (3) MPGPP-a i člancima 6(1) i 13 EKLJP-a, koji nalažu da pojedinci i zajednice moraju imati pristup sudu koji im mora pružiti efektivan pravni lijek. Vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja stoga imaju pravo na brze odluke o svojim zahtjevima za registraciju (gdje je primjenjivo),⁹⁸ kao i pravo na žalbu.⁹⁹ Iako postoji više različitih sustava kojima se osigurava pristup pravnom subjektivitetu, uključujući sustave u kojima sudovi donose inicijalnu odluku, kao i one u kojima to rade administrativna tijela, pristup sudu i propisno i efektivno razmatranje relevantnih odluka uvijek trebaju biti omogućeni. Ovo načelo se primjenjuje bez obzira na to odlučuje li neovisni sud izravno o pravnom subjektivitetu ili takvu odluku donosi administrativno tijelo, u kom slučaju odluku treba naknadno kontrolirati neovisan i nepristran sud, uključujući pravo na žalbu višoj instanci.¹⁰⁰

97 ESLJP 27. veljače 2007., *Biserica Adevărat Ortodoxă Din Moldova i drugi protiv Moldavije*, Predstavka br. 952/03, stavak 49-54.

98 ESLJP 31. srpnja 2008., *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas i drugi protiv Austrije*, Predstavka br. 40825/98, stavci 78-80; *Mišljenje o Zakonu CCVI iz 2011. godine o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stavak 44.

99 *Mišljenje o Zakonu CCVI iz 2011. godine o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stavak 80. *Zajedničko mišljenje Venećanskog povjerenstva i Savjetodavnog vijeća OSCE/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Republici Kirgistan*, CDL-AD(2008)032, stavak 31.; *Mišljenje o Zakonu CCVI iz 2011. godine o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stavak 82.

100 *Mišljenje o Zakonu CCVI iz 2011. godine o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stavci 82-93.

U **Španjolskoj**, vjerska zajednica kojoj je odbijen zahtjev za registraciju može iskoristiti sljedeće pravne lijekove:

(1) upravni pravni lijek pred Ministarstvom pravde; (2) sudski postupak pred "Audiencia Nacional" (Nacionalnim višim sudom); (3) postupak pred Španjolskim vrhovnim sudom (u slučaju nepravilnosti koje se mogu pripisati sudu "Audiencia Nacional"); i (4) specijalni postupak za zaštitu temeljnih prava pred Ustavnim sudom.

U **Republici Moldaviji**, prema Zakonu o građanskom postupku, aplikanti prvo moraju proći kroz nesudski postupak rješavanja predmeta protiv javnih tijela vlasti. Prvo se mora podnijeti zahtjev nadležnom ministarstvu, a ako ministarstvo ne odgovori u roku od 30 dana ili ako odgovor ministarstva ne zadovoljava podnositelja zahtjeva, on se može obratiti sudu. Ako odluka prvostupanjskoga suda ne zadovoljava aplikanta, on može podnijeti žalbu Apelacijskom sudu, a potom i Vrhovnom sudu Moldavije.

36. U slučajevima kada se donesu nove odredbe u okviru sustava kojim je reguliran pristup pravnom subjektivitetu vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja, prava postojećih zajednica trebaju biti zajamčena adekvatnim prijelaznim propisima.¹⁰¹ Kada se zakoni primjenjuju retroaktivno ili ne štite postojeće interese vjerskih organizacija ili organizacija uvjerenja (na primjer, ako nalažu ponovno podnošenje zahtjeva za dobivanje pravnog subjektiviteta u skladu s novoutvrđenim kriterijima), država je dužna dokazati da su takve restrikcije u skladu s kriterijima iz Dijela I. ovih Smjernica. Država mora ponuditi objektivne razloge koji bi opravdali izmjenu važećeg zakonodavstva i pokazati da predloženo zakonodavstvo ne utječe na slobodu vjere ili uvjerenja više nego što je strogo neophodno u svjetlu navedenih objektivnih razloga. Vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja ne bi trebale podliježati pretjerano opterećujućim ili diskriminirajućim porezima na prijenos imovine ili drugim taksama, ako novi propisi nalažu prijenos imovine koja je u vlasništvu ranije postojećih pravnih osoba.
37. Države trebaju osigurati da navedena prava i načela budu efektivno ugrađena u njihov državni pravni poredak, bilo kroz zakone, podzakonske akte, prakse i/ili

101. Izvješće SI UN o priznavanju, stavak 57.

politike.¹⁰² Osim toga, države trebaju osigurati da vladini zvaničnici i tijela koja se bave pravnim subjektivitetom vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja poznaju načela sadržana u međunarodnim standardima slobode vjere ili uvjerenja i da postupaju u skladu s njima.

U **Latviji**, Registarski ured razmatra zahtjeve za dobivanjem pravnog subjektiviteta, u skladu s pravilima upravnog postupka. Prema članku 4 točka 1 Zakona o upravnom postupku, primjenjuju se opća načela zakona, uključujući:

- *Načelo poštivanja prava pojedinca*, koje nalaže da, prilikom donošenja odluke, državna institucija mora postupati u skladu sa zaštitom prava i zakonskih interesa pojedinca;
- *Načelo pravde*, koje nalaže da državna institucija djeluje u skladu s ovlastima utvrđenim zakonom, a svoje oblasti može koristiti isključivo u skladu s njihovim značenjem i svrhom;
- *Načelo razumne primjene zakona*, koje nalaže da državna institucija primjenjuje zakon korištenjem temeljnih metoda tumačenja zakona kako bi ostvarila najpravedniji i najkorisniji rezultat;
- *Načelo zabrane samovolje*, koje nalaže da se upravni akt može bazirati isključivo na činjenicama koje su nužne kako bi se donijela odluka, uvažavajući objektivne i racionalne zakonske kriterije;
- *Načelo zakonitosti*, koje nalaže da državna institucija može donijeti odluku isključivo na temelju Ustava, zakona i/ili međunarodnog prava;
- *Načelo proporcionalnosti*, koje nalaže da državna institucija prilikom primjene zakona mora razmotriti je li upravni akt koji je nepovoljan za pojedinca nužan u demokratskom društvu;
- *Načelo procesne pravičnosti*, koje nalaže da državna institucija mora donositi odluke nepristrano i sudionicima u postupku dati razumnu priliku da budu saslušani i da izvedu dokaze, te da službenik čija se objektivnost u određenoj stvari može naći pod razumnom sumnjom ne sudjeluje u procesu odlučivanja.

102 Maastricht 2003., stavak 9: [Ministarsko vijeće] "se obvezuje da će osigurati i podržati slobodu pojedinca da ispovijeda i prakticira vjeru ili uvjerenje, samostalno ili u zajednici s drugima, putem transparentnih i nediskriminirajućih zakona, podzakonskih akata, praksi i politika, kada je to potrebno."

DIO IV

Privilegiji vjerskih zajednica
ili organizacija, odnosno
zajednica ili organizacija
uvjerenja

38. Države mogu odobriti određene *privilegije* za vjerske zajednice ili organizacije, odnosno zajednice ili organizacije uvjerenja. Takvi primjeri su financijske subvencije, isplata financijskih doprinosa vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja kroz porezni sustav, ili osiguravanje članstva u javnim emiterima.¹⁰³ Dodatni zahtjevi se mogu postaviti pred vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja isključivo u slučaju kada se odobre takve povlastice, sve dok su takvi zahtjevi proporcionalni i nediskriminirajući.

U Sjedinjenim Američkim Državama, neprofitne vjerske institucije uživaju brojne povlastice, uključujući:

- i. Sve povlastice koje se obično odobravaju korporacijama, kao što su mogućnost pokretanja tužbi, sklapanje ugovornih odnosa i podnošenje zahtjeva za izdavanje dozvola za korištenje zemljišta;
- ii. Porezne olakšice za donacije;
- iii. Nepostojanje poreza na dobit;
- iv. Nepostojanje poreza na promet u većini slučajeva;
- v. Popust na cijene poštanskih usluga za slanje više od 250 identičnih pošiljaka;
- vi. Ograničena odgovornost za ravnatelje i službenike za rad organizacije; i
- vii. Pristup vladinim i privatnim grantovima.

U Njemačkoj, u skladu s člankom 3 stavak 6 Zakona o porezu na promet (Gewerbesteuer-gesetz), vjerske zajednice koje su ujedno i korporacije javnog prava u određenoj mjeri su oslobođene poreza na promet. Korporacije, udruge osoba i imovine koja prema svojim statutima, osnivačkom ili konstituirajućem aktu i stvarnom načinu vođenja poslovanja isključivo i izravno rade na ostvarivanju duhovnih ciljeva, oslobođena su poreza na promet. To se ne odnosi na poslovanje gospodarskog subjekta, izuzev u oblasti poljoprivrede i šumarstva.

¹⁰³ Izvješće SI UN o priznavanju, stavak 59.

39. Država ima ovlasti odobriti takve privilegije, ali pritom se mora osigurati da se takvi privilegiji odobravaju i dodjeljuju na nediskriminirajući način.¹⁰⁴ U tom smislu, tretman mora imati objektivno i razumno opravdanje, što znači da je usmjeren na ostvarenje legitimnog cilja i da postoji razuman odnos proporcionalnosti između korištenih sredstava i željenog cilja.¹⁰⁵
40. Postojanje ili zaključivanje sporazuma između države i određene vjerske zajednice, ili zakonodavstvo kojim se uvodi poseban režim u korist vjerske zajednice u načelu nije u suprotnosti s pravom na nediskriminaciju na osnovi vjere ili uvjerenja, pod uvjetom da postoji objektivno i razumno opravdanje za različito postupanje, te da i druge vjerske zajednice mogu zaključiti slične sporazume ako to žele.¹⁰⁶ Sporazumima i zakonodavstvom se mogu potvrditi povijesne razlike u ulozi koju su različite religije igrale i igraju u povijesti određene države i društvu.¹⁰⁷ Razlika u postupanju između vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja koja dovodi do odobravanja određenog statusa u zakonu – koji nosi značajne povlastice – dok se istodobno uskraćuje isti preferencijalni tretman drugim vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja kojima nije odobren isti status, kompatibilna je sa zahtjevom za nediskriminacijom na temelju vjere ili uvjerenja sve dok država ima okvir za odobravanje pravnog subjektiviteta vjerskih skupina, s kojim je povezan određeni status. Sve vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja trebaju imati jednaku priliku za ostvarivanje ovog statusa ako to žele, a utvrđeni kriteriji se primjenjuju na nediskriminirajući način.¹⁰⁸
41. Činjenica da je neka religija priznata kao državna, da je uspostavljena kao službena ili tradicionalna religija, ili da njezini sljedbenici čine većinu stanovništva, može predstavljati prihvatljivu osnovu za dodjelu specijalnog statusa, pod uvjetom da to neće narušiti uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda ili dovesti do diskriminacije pripadnika drugih religija ili nevjernika.¹⁰⁹ Određene mjere kojima se diskriminiraju ovi drugi, poput mjera kojima se ograničava mogućnost upošljavanja u državnoj

104 Izvješće SI UN o priznavanju, stavak 61; ESLJP 25. rujna 2012., *Jehovas Zeugen in Österreich protiv Austrije*, Predstavka br. 27540/05, stavak 32; Smjernice iz 2004., stavak F (2).

105 ESLJP 9. prosinca 2010., *Savez crkava "Riječ Života" i drugi protiv Hrvatske*, Predstavka br. 7798/08, stavak 86; ESLJP 16. ožujka 2010., *Oršuš i drugi protiv Austrije*, Predstavka br. 15766/03, stavak 156.

106 ESLJP 9. prosinca 2010., *Savez crkava "Riječ Života" i drugi protiv Hrvatske*, Predstavka br. 7798/08, stavak 85; ESLJP 10. prosinca 2009., *Koppi protiv Austrije*, Predstavka br. 33001/03, stavak 33.

107 Smjernice iz 2004., dio II.B (3).

108 ESLJP 10. prosinca 2009., *Koppi protiv Austrije*, Predstavka br. 33001/03, stavak 92; *Mišljenje o Zakonu CCVI iz 2011. godine o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stavak 46.

109 Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stavak 9; *Zapažanja o Finalnom nacrtu Ustava Republike Tunis*, CDL-AD(2013)034, usvojeno na 96. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 10.-11. listopada 2013.), stavak 27.

službi ili kojima se odobravaju ekonomske povlastice pripadnicima državne ili dominantne religije, ili nameću posebne restrikcije u prakticiranju drugih vjera, nisu u skladu sa zabranom diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja i jamstvom jednake zaštite.¹¹⁰

42. Prava o kojima se govori u drugom i trećem dijelu ovog dokumenta, uključujući slobodu ispovijedanja vjere ili uvjerenja u zajednici s drugima i pravo na pravni subjektivitet ne smiju se promatrati kao privilegij, nego kao pravo koje čini temeljni element slobode vjere ili uvjerenja.¹¹¹ Kao što je navedeno, pravo na pravni subjektivitet ne smije se zloupotrebjavati kao sredstvo za ograničavanje prava pojedinaca ili zajednica koje žele koristiti svoju slobodu vjere ili uvjerenja tako što će se to korištenje uvjetovati postupkom registracije ili sličnim restrikcijama. S druge strane, što više zajednica treba imati pristup pravnom subjektivitetu, bez isključivanja bilo koje zajednice zato što ne predstavlja tradicionalnu ili priznatu religiju ili uvjerenje. Različito postupanje u odnosu na postupak odobravanja pravnog subjektiviteta kompatibilan je s načelom nediskriminacije samo ako za to postoji objektivno i razumno opravdanje, ako različit tretman nema neproporcionalan utjecaj na korištenje slobode vjere ili uvjerenja (manjinskih) zajednica i njihovih članova i ako proces dobivanja pravnog subjektiviteta za ove zajednice nije pretjerano težak.¹¹²

110 Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stavak 9; *Zapažanja o Finalnom nacrtu Ustava Republike Tunis*, CDL-AD(2013)034, usvojeno na 96. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 10.-11. listopada 2013.), stavci 27-37.

111 Izvješće SI UN, stavak 30: "Država mora poštovati slobodu vjere ili uvjerenja svakog pojedinca kao neotuđivo – o kojem se ne može pregovarati – pravo svih ljudskih bića koja sva imaju status nositelja prava prema međunarodnom pravu, putem urođenog dostojanstva."

112 *Mišljenje o Nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona br. 02/L-31 o slobodi vjere*, CDL-AD(2014)012, stavci 41-67.

Aneks

Odabrane obveze OESS-a u oblasti slobode vjere ili uvjerenja

Helsinki, 1975. (Pitanja koja se odnose na sigurnost u Europi: 1.(a) Deklaracija o načelima na kojima se uređuju odnosi između država članica – Načelo VII.):

“Države članice poštovat će ljudska prava i temeljne slobode, uključujući slobodu mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja svih, bez obzira na rasu, spol, jezik ili vjeru.”

(...)

“U tom okviru, države članice priznat će i poštovati slobodu pojedinca da sam ili u zajednici s drugima ispovijeda i prakticira svoju vjeru ili uvjerenje, na način kako mu nalaže njegova savjest.”

Helsinki, 1975. (Suradnja u humanitarnim i drugim oblastima):

“Države članice (...) potvrđuju da religije, vjerske institucije i organizacije koje ih prakticiraju u ustavnom okviru država članica i njihovi predstavnici mogu, u područjima svojih aktivnosti, međusobno ostvarivati kontakte i održavati sastanke i razmjenjivati informacije.”

Madrid, 1983. (Pitanja koja se odnose na sigurnost u Europi: Načela):

“Države članice (...) su, također, sporazumne da će poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale slobodu pojedinca da sam ili u zajednici s drugima ispovijeda i prakticira svoju vjeru ili uvjerenje, na način kako mu nalaže njegova savjest. U tom kontekstu će, kada god je to potrebno, konzultirati religije, vjerske institucije i organizacije koje djeluju u ustavnom okviru svojih država.

One će u povoljnom svjetlu razmatrati zahtjeve zajednica vjernika koji prakticiraju ili se spremaju prakticirati svoju vjeru u ustavnim okvirima svojih država za priznavanje statusa utvrđenog u njihovim državama za religije, vjerske institucije i organizacije.”

Beč, 1989. (Pitanja koja se odnose na sigurnost u Europi: Načela):

(...)

“(11) [Države članice] potvrđuju da će poštovati ljudska prava i temeljne slobode, uključujući slobodu mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja svih, bez obzira na rasu, spol, jezik ili vjeru.” Također potvrđuju univerzalni značaj ljudskih prava i temeljnih sloboda, čije je poštivanje presudan čimbenik za mir, pravdu i sigurnost koji su nužni za razvoj prijateljskih odnosa i suradnje među njima samima, kao i među svim državama.”

(...)

“(16) Da bi osigurale slobodu pojedinca da ispovijeda i prakticira svoju vjeru ili uvjerenje, države članice će, između ostaloga,

(16.1) – poduzeti efektivne mjere kako bi spriječile i eliminirale diskriminaciju pojedinaca ili zajednica na temelju vjere ili uvjerenja u priznavanju, korištenju i uživanju ljudskih prava i temeljnih sloboda u svim oblastima građanskog, političkog, ekonomskog, društvenog i kulturnog života, i osigurale efektivnu ravnopravnost vjernika i nevjernika;

(16.2) – njegovati okruženje uzajamne tolerancije i poštovanja između vjernika iz različitih zajednica, te između vjernika i nevjernika;

(16.3) – zajednicama vjernika koji prakticiraju ili se spremaju prakticirati svoju vjeru u ustavnim okvirima svojih država na njihov zahtjev priznati status koji im je omogućen u njihovim državama;

(16.4) – poštovati pravo tih vjerskih zajednica da

- osnivaju i održavaju mjesta za molitvu ili okupljanje sa slobodnim pristupom,
- da se organiziraju prema vlastitoj hijerarhijskoj i institucionalnoj strukturi,
- biraju, imenuju i smjenjuju svoje osoblje u skladu sa svojim relevantnim zahtjevima i standardima, kao i sa svakim slobodno prihvaćenim aranžmanom između njih i države,
- traže i primaju dobrovoljne financijske i druge doprinose;

(16.5) – pokreću konzultacije s predstavnicima religija, vjerskih institucija i organizacija radi boljeg razumijevanja zahtjeva vjerske slobode;

(16.6) – poštuju pravo svih da pružaju i primaju vjersku izobrazbu na jeziku koji odaberu, bilo individualno ili zajedno s drugima;

(16.7) – u ovom kontekstu, da poštuju, između ostaloga, slobodu roditelja da osiguraju vjersku i moralnu izobrazbu svoje djece u skladu s vlastitim uvjerenjima;

(16.8) – omogućće obuku vjerskih službenika u odgovarajućim institucijama;

(16.9) – poštuju pravo vjernika pojedinaca i zajednica vjernika da nabave, posjeduju i koriste svete knjige, vjerske publikacije na jeziku koji odaberu, kao i druge predmete i materijale koji su povezani s prakticiranjem vjere ili uvjerenja,

(16.10) – omogućće predstavnicima religija, vjerskim institucijama i organizacijama da proizvode, uvoze i distribuiraju vjerske publikacije i materijale;

(16.11) – u povoljnom svjetlu razmatraju interes vjerskih zajednica da sudjeluju u javnom dijalogu, između ostaloga, putem masovnih medija.

(17) Države članice priznaju da korištenje navedenih prava u vezi sa slobodom vjere ili uvjerenja može podlijegati isključivo ograničenjima utvrđenim zakonom, koja su u skladu s njihovim obvezama prema međunarodnom pravu i međunarodnim obvezama. One će u svojim zakonima i podzakonskim aktima i njihovoj primjeni osigurati potpuno i efektivno korištenje slobode mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja.”

(...)

“(32) Omogućit će vjernicima, religijama i njihovim predstavnicima, u skupinama ili individualno, da uspostavljaju i održavaju izravne osobne kontakte i uzajamnu komunikaciju, u svojim i drugim državama, između ostaloga, kroz putovanja, hodočašća i sudjelovanje u okupljanjima i drugim vjerskim događajima. U ovom kontekstu, razmjerno takvim kontaktima i događajima, uključenim osobama će biti dopušteno da nabavljaju, primaju i sa sobom nose vjerske publikacije i predmete vezane za prakticiranje njihove vjere ili uvjerenja.”

Kopenhagen, 1990.:

“Države članice još jednom potvrđuju da [...]

(9.4) – svi imaju pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjere. Ovo pravo obuhvaća slobodu promjene vjere ili uvjerenja i slobodu ispovijedanja vjere ili uvjerenja, samostalno ili u zajednici s drugima, u javnosti ili privatno, molitvom, propovijedi, običajima i obredom. Korištenje ovih prava može podlijegati isključivo restrikcijama koje su propisane zakonom i usklađene s međunarodnim standardima”;

(...)

“(32) (...) Osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama imaju pravo slobodno izražavati, čuvati i razvijati svoj etnički, kulturni, jezični ili vjerski identitet i održavati i razvijati svoju kulturu u svim njezinim aspektima, bez bilo kakvih pokušaja asimilacije protiv njihove volje. One posebice imaju pravo

(...)

(32.3) – ispovijedati i prakticirati svoju vjeru, uključujući stjecanje, posjedovanje i upotrebu vjerskih materijala, i provoditi vjerske obrazovne aktivnosti na svom materinskome jeziku.”

(...)

“(33) Države članice štite će etnički, kulturni, jezični i vjerski identitet nacionalnih manjina na njihovom teritoriju, te će stvarati uvjete za unaprjeđenje toga identiteta. One će poduzeti potrebne mjere u tu svrhu nakon odgovarajućih konzultacija, uključujući kontakte s organizacijama ili udruagama manjina, u skladu s postupkom odlučivanja u svakoj državi posebno.

Svaka takva mjera bit će sukladna načelima jednakosti i nediskriminacije u odnosu na druge zainteresirane građane države članice.”

Budimpešta, 1994. (Odluke: VIII. Ljudska dimenzija)”

“27. – [Države članice] Potvrđujući svoju opredijeljenost da osiguraju slobodu savjesti i vjere i da njeguju okruženje uzajamne tolerancije i poštovanja između vjernika iz različitih zajednica, te između vjernika i nevjernika, izrazile su zabrinutost zbog korištenja vjere za ostvarivanje agresivnih nacionalističkih ciljeva.”

Maastricht, 2003. (Odluke: Odluka br. 4/03 o toleranciji i nediskriminaciji):

“9. [Ministarsko vijeće] Potvrđuje važnost slobode mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja i osuđuje svaku diskriminaciju i nasilje, između ostaloga, i protiv bilo koje vjerske skupine ili vjernika pojedinca. Obvezuje se da će osigurati i podržati slobodu pojedinca da ispovijeda i prakticira vjeru ili uvjerenje, samostalno ili u zajednici s drugima, putem transparentnih i nediskriminirajućih zakona, podzakonskih akata, praksi i politika, kada je to potrebno.

Ohrabruje države članice da zatraže pomoć ODIHR-a i njegove Ekspertne skupine za slobodu vjere i uvjerenja.”

Kijev, 2013.:

“Ministarsko vijeće [...]:

Poziva države članice da:

- u potpunosti ispune obveze OEES-a u odnosu na slobodu mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja;
- u potpunosti ispune svoje obveze da osiguraju pravo svih pojedinaca da ispovijedaju i prakticiraju vjeru ili uvjerenje, samostalno ili u zajednici s drugima, u javnosti ili privatno, i da svoju vjeru ispovijedaju podučavanjem, praksom, molitvom i obredima, kao i putem transparentnih i nediskriminirajućih zakona, podzakonskih akata, praksi i politika;
- uzdrže se od uvođenja restrikcija koje nisu u skladu s obvezama u okviru OEES-a i međunarodnim obvezama u vezi s prakticiranjem vjere ili uvjerenja među pojedincima i vjerskim zajednicama;
- promoviraju i podržavaju otvoren i transparentan međuvjerski i međureligijski dijalog i partnerstva;
- nastoje spriječiti netoleranciju, nasilje i diskriminaciju na temelju vjere ili uvjerenja, između ostaloga, u odnosu na kršćane, muslimane, Židove i pripadnike drugih religija, kao i u odnosu na nevjernike, da osuđuju nasilje i diskriminaciju na vjerskoj osnovi i nastoje spriječiti i zaštititi od napada na osobe ili skupine zbog njihovog mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja;

- potaknu blagovremeno uključivanje vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja u javne rasprave o relevantnim prijedlozima zakona;
- promoviraju dijalog između vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja i vladinih tijela, uključujući dijalog o pitanjima vezanim za korištenje mjesta za molitvu i vjersku imovinu, kada je to potrebno;
- poduzimaju efektivne mjere kako bi spriječile i eliminirale diskriminaciju pojedinaca ili vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja i nevjernika od strane javnih zvaničnika u obavljanju javnih funkcija;
- donesu politike kako bi promovirale poštivanje i zaštitu mjesta za molitvu i vjerskih lokacija, vjerskih spomenika, grobalja i svetišta od vandalizma i uništavanja.”

O ODIHR-u

Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) je specijalizirana institucija OEES-a koja se bavi izborima, ljudskim pravima i demokratizacijom.

Sa sjedištem u Varšavi u Poljskoj, ODIHR:

- promovira demokratske izborne procese putem temeljitog promatranja izbora i provodi projekte pružanja pomoći u izbornom procesu kojima se jača smisljena participativna demokracija;
- pomaže državama članicama OEES-a u provedbi obveza iz ljudske dimenzije pružanjem stručnog znanja i praktične podrške u jačanju demokratskih institucija kroz dugoročne programe osnaživanja vladavine prava, civilnog društva i demokratskog upravljanja;
- pomaže terenskim misijama OEES-a u provedbi njihovih aktivnosti u okviru ljudske dimenzije, između ostaloga, putem obuka, zakonodavne podrške, razmjene iskustava i regionalne koordinacije;
- doprinosi ranom upozoravanju i sprječavanju sukoba kroz praćenje ispunjavanja obveza država članica u okviru ljudske dimenzije OEES-a; osigurava redovite obuke o ljudskim pravima za vladina tijela, civilno društvo i osoblje OEES-a;
- pomaže državama članicama u ispunjavanju njihovih obveza glede tolerancije i nediskriminacije i podržava nastojanja na sprječavanju i reagiranju na zločine iz mržnje i izraze netrpeljivosti po osnovi rase, boje kože, spola, jezika, vjere ili uvjerenja, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, imovine, rođenje ili drugog statusa.
- djeluje kao kontaktna točka OEES-a za pitanja Roma i Sinta; promovira potpunu integraciju skupina Roma i Sinta u društva u kojima žive;
- organizira redovite sastanke na temu ispunjavanja obveza u okviru ljudske dimenzije, kao što su Sastanak o implementaciji Ljudske dimenzije, godišnji Seminar Ljudske dimenzije i dopunski sastanci Ljudske dimenzije; i
- provodi rodnu strategiju putem izrade i prilagođavanja svojih politika i mjera kako bi osigurao integriranje rodni pitanja (gender mainstreaming), paralelno provodeći aktivnosti u pravcu unaprjeđenja položaja žena u regiji OEES-a.

Ekspertiza

U širim oblastima ljudskih prava i demokratizacije, ekspertiza i aktivnosti ODIHR-a fokusirane su na sljedeća područja: demokratski izbori, praćenje ispunjavanja obveza država članica OESS-a glede ljudskih prava, pitanja Roma i Sinta, zaštita ljudskih prava u borbi protiv terorizma, sloboda vjere ili uvjerenja, civilno društvo, sloboda kretanja, vladavina prava, ravnopravnost spolova i pitanja netolerancije i diskriminacije.

O Venecijanskom povjerenstvu

Europsko povjerenstvo za demokraciju kroz pravo – poznatije kao Venecijansko povjerenstvo jer se sastaje u Veneciji – je savjetodavno tijelo Vijeća Europe koje se bavi ustavnim pitanjima.

Uloga Venecijanskoga povjerenstva je da pruža pravne savjete svojim državama članicama, a osobito da pomaže državama koje žele uskladiti svoje pravne i institucionalne strukture s europskim standardima i međunarodnim iskustvom u oblastima demokracije, ljudskih prava i vladavine zakona.

Ono, također, pomaže u osiguravanju diseminacije i objedinjavanja zajedničkog ustavnog naslijeđa, igrajući jedinstvenu ulogu u upravljanju sukobima, te pruža “žurnu ustavnu pomoć” državama u tranziciji.

Povjerenstvo ima **59 država članica**: 47 država članica Vijeća Europe, plus 12 drugih država (Alžir, Brazil, Čile, Izrael, Kazahstan, Republika Koreja, Kirgistan, Maroko, Meksiko, Peru, Tunis i SAD). Europsko povjerenstvo i OESS/ODIHR sudjeluju u plenarnim sjednicama Povjerenstva.

Njegovi **individualni članovi** su sveučilišni profesori javnog i međunarodnog prava, sudci vrhovnih i ustavnih sudova, članovi nacionalnih parlamenata i državni službenici. Države članice ih imenuju na četiri godine, ali oni djeluju kao pojedinci. Gianni Buquicchio je Predsjednik Povjerenstva od prosinca 2009. godine.

Povjerenstvo radi u **tri područja**:

- Demokratske institucije i temeljna prava
- Ustavno pravosuđe i redovito pravosuđe
- Izbori, referendum i političke stranke.

Njegovo **stalno tajništvo** nalazi se u Strasbourgu u Francuskoj, u sjedištu Vijeća Europe. **Plenarne sjednice** održavaju se u Veneciji u Italiji, u Scuola Grande di San Giovanni Evangelista, četiri puta godišnje (ožujak, lipanj, listopad i prosinac).